

(2002), почесний доктор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, почесний професор Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова (2010), соросівський професор.

Віктор Валентинович — лауреат Державних премій у галузі науки і техніки України (1971) та Азербайджану (1986), Премії АН СРСР і Польської академії наук (1987), премії АН УРСР ім. К.Д. Синельникова

(1985) і НАН України ім. Л.В. Шубнікова (2004). Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2002), Почесною грамотою Верховної Ради України (2010), медаллю «Петро Могила» Міністерства освіти і науки України.

Наукова громадськість, колеги, учні й друзі щиро вітають Віктора Валентиновича з ювілеєм, бажають йому міцного здоров'я, наснаги, нових наукових звершень.

80-річчя члена-кореспондента НАН України М.Ф. КОТЛЯРА



Микола Федорович Котляр народився 4 липня 1932 р. у м. Кам'янці-Подільському. У 1956 р. закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Протягом 1956–1960 рр. працював консультантом з питань історії відділу бібліографії Центральної наукової бібліотеки АН УРСР. У 1960 р. вступив до аспірантури відділу нумізматики Державного Ермітажу, де став учнем видатного російського нумізмата Івана Георгійовича Спаського. Після закінчення аспірантури в 1964 р. М.Ф. Котляра для завершення роботи над дисертацією на рік залишили в Ермі-

тажі на посаді наукового співробітника відділу нумізматики.

У 1965 р. Микола Федорович захистив кандидатську дисертацію в Інституті історії України АН УРСР і став співробітником цієї установи. Працював у відділах історіографії, джерелознавства та допоміжних історичних дисциплін, зарубіжної історіографії, середньовічної історії України; у 1982–1996 рр. очолював сектор історії Київської Русі. У 1972 р. він захистив докторську дисертацію, а в 1995 р. його обрано членом-кореспондентом НАН України.

Серед наукових інтересів М.Ф. Котляра багато років домінувала нумізMATика. Його дослідження в цій галузі почалися з кандидатської дисертації «Галицька Русь XIV–XV ст. (історико-нумізMATичне дослідження)», а вилилися в низку праць, що заклали основи української нумізMATичної школи, до якої входять такі відомі науковці, як Г.А. Козубовський, Р.М. Шуст та ін. Він уклав каталоги знахідок середньовічних монет на території України, які в 1976–1977 рр. були видані в Польщі під назвою «Znaleziska monet z XIV-XVII, XVIII w. na obszarze Ukrainiskiej SRR». Це видання, а також книги «Галицька Русь XIV–XV ст.: історико-нумізMATичне дослідження» (1981), «Грошовий обіг на території України доби фео-

далізму» (1971), «Нариси обігу і лічби монет на Україні XIV–XVIII ст.» (1981) здобули Миколі Федоровичу світове визнання — його було обрано іноземним членом Польського археологічного і нумізматичного товариства, членом Нумізматичної комісії АН СРСР, а в 1991–1993 рр. він був стипендіатом Національного історичного музею Швеції. У 1995 р. у Швеції вийшла його книга «Давньоруські монетні гривни» (англійською мовою), яку в скороченому вигляді було передруковано і в Росії.

Нумізматичні студії М.Ф. Котляра передбачали заглиблення в історію обігу грошей, що він зробив, зокрема, в докторській дисертації «Грошовий обіг України доби феодалізму», яка стала продовженням його кандидатської роботи. Досліджуючи цю тему, Микола Федорович не міг не зачепити питань історичної метрології. Під його керівництвом відомий український історик О.Ф. Сидоренко захистила кандидатську і докторську дисертації, присвячені історії української метрології та історії торгівлі в середньовічній Україні відповідно.

Ще з кінця 60-х років М.Ф. Котляр зацікавився ширшими проблемами історії Середньовічної Русі. Спочатку це були питання історіографії, потім історичної географії, політичної історії. У 1985 р. опубліковано першу ґрунтовну монографію на цю тему — «Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волынской Руси IX–XIII вв.». Від географії Микола Федорович перейшов до писемних джерел. Довгі роки він вивчав найвизначнішу пам'ятку історичної думки та літератури Східної Європи — Галицько-Волинський літопис. Першим етапом цієї роботи стала монографія «Галицько-Волинський літопис» (1993), а в 2002 р. М.Ф. Котляр підготував видання Галицько-Волинського літопису за Хлебниковським списком з історичним коментарем, яке згодом було доопрацьовано й надруковано російською мовою в Санкт-Петербурзі (2005).

Досліджуючи Галицько-Волинський літопис, Микола Федорович не просто розвинув ідеї своїх попередників — О.О. Шахматова,

М.С. Грушевського, В.Т. Пашута, Л.В. Черепніна. Він довів, що зазначена пам'ятка — це не стільки літопис, скільки низка повістей, які пізніше було об'єднано в збірку, упорядковану за зовнішніми ознаками літопису. У центрі пам'ятки — постать збирача земель Галичини і Волині князя Данила Романовича. Цій надзвичайній особистості М.Ф. Котляр присвятив дві книги «Данило Галицький» (1979, 2001). У роботі «Галицько-Волинська Русь» (1998) він узагальнив свої 35-річні дослідження історії цього державного утворення.

Надалі Микола Федорович зосередився на вивченні іншої пам'ятки руського літописання XII ст. — Київського літопису, певний етап роботи над яким узагальнила монографія «Київський літопис XII століття. Історичне дослідження» (2009).

Дослідивши історію двох давньоруських земель, а також широкі проблеми джерелознавства середньовічної історії Східної Європи, він звернувся до загальних питань історії давньоруської державності. Перша монографія з цієї тематики «Древнерусская государственность» вийшла 1998 р. в Санкт-Петербурзі. Потім з'явилися «Історія Давньоруської державності», «Історія дипломатії Південно-Західної Русі» (обидві — 2002 р.), «Княжа служба в Київській Русі» (2009).

Микола Федорович заснував ще одну наукову школу — медієвістичну. Серед його учнів — знані дослідники О.Б. Головка, В.М. Ричка, О.П. Толочко.

Ще на початку наукової кар'єри М.Ф. Котляр викладав у Київському педагогічному інституті ім. О.М. Горького, на Київському вечірньому факультеті Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова. Зараз він професор Львівського національного університету імені Івана Франка та Міжнародного славістичного університету (Київ). Його неодноразово запрошували з лекціями в університети Варшави, Кракова, Венеції, Падуї, Стокгольма, Уппсали та ін. Серед його учнів — 9 кандидатів і 4 доктори наук.

Творчий доробок Миколи Федоровича налічує майже 500 наукових і науково-

популярних праць, серед яких понад 40 монографій. Його книги і статті виходили друком у Росії, Білорусі, Великій Британії, Польщі, Італії, Бельгії, Канаді, Швеції. На Батьківщині він зарекомендував себе як невтомний популяризатор науки, автор низки цікавих книжок — «Кладоискательство и нумизматика» (1974), «Древняя Русь в летописных преданиях и легендах» (1986), «Киев древний и современный» (1982 р., у співавторстві), «Русь язичницька» (1995), «Полководці Давньої Русі» (1996), «Історія України в особах: Давньоруська держава» (1996), «Полководці Давньої Русі» (2005), «Нариси воєнного мистецтва Давньої Русі» (2010) та ін.

Микола Федорович був членом Нумізматичної комісії АН СРСР, Українського комітету славістів, є віце-президентом Асоціації візантиністів України. Він входить до редколегій часописів «Український історичний журнал», «Архіви України», «Київська старовина», видань «Енциклопедія історії України», «Энциклопедия Древней Руси» (Москва). Також М.Ф. Котляр входить до

авторського колективу одного з проєктів герба м. Києва.

Микола Федорович неодноразово брав участь у міжнародних наукових конгресах (Міжнародний конгрес економічної історії — Ленінград, 1970 р.; Міжнародний конгрес візантиністів — Москва, 1991 р.; Міжнародний з'їзд славістів — Київ, 1983 р., Софія, 1988 р.; Міжнародний конгрес україністів — 1990–2005 рр.) і в багатьох інших міжнародних наукових зібраннях. Він співорганізатор щорічної Міжнародної наукової конференції «Восточная Европа в древности и средневековье. Пашутинские чтения» (Москва).

Микола Федорович — лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2001 р., у складі авторського колективу), премії ім. М.І. Костомарова НАН України (2003). Він удостоєний звання заслуженого діяча науки і техніки України (1996).

Наукова спільнота, колеги, учні й друзі щиро вітають Миколу Федоровича з ювілеєм, зичать йому міцного здоров'я, незгасного оптимізму і ще багато років плідної творчої праці.

70-річчя члена-кореспондента НАН України О.А. МІНАЄВА



Олександр Анатолійович Мінаєв народився 17 липня 1942 р. у м. Серові Свердловської області (Росія). У 1964 р. закінчив

Донецький політехнічний інститут (нині — Донецький національний технічний університет, ДонНТУ), а з 1965 р. працював у цьому ВНЗ. Нині О.А. Мінаєв — ректор ДонНТУ і завідувач кафедри «Обробка металів тиском». У 1972 р. він захистив кандидатську дисертацію. У 1989 р. здобув науковий ступінь доктора технічних наук, у 1990 р. — звання професора. У 2009 р. його обрано членом-кореспондентом НАН України.

Олександр Анатолійович розробив теоретичні основи контрольованої прокатки металів з вуглецевих і низьколегованих сталей, які ґрунтуються на нових принципах класифікації сумішених процесів гарячої пластич-